

## تحلیل گفتگوهای برنامه «چهل سال، چهل گفتگو»

### رادیو فردا در چهل سالگی انقلاب اسلامی

عبدالرحیم قاسمی نژاد\* / رضا زمردی\*\* / عبدالکریم خیامی\*\*\*

#### چکیده

در چهلمین سالگرد انقلاب اسلامی، وبسایت «رادیو فردا» به‌عنوان یکی از رسانه‌های جریان اصلی معارض و معاند با جمهوری اسلامی با هدف ارائه خوانش و روایت مطلوب خود از تاریخ انقلاب، مجموعه گفت‌وگوهایی با فعالان سیاسی و فرهنگی با عنوان «چهل سال، چهل گفت‌وگو» شکل داد. در این پژوهش تلاش اصلی متمرکز بر ادراک نحوه بازنمایی و چارچوب‌سازی رسانه‌ای رادیو فردا از تاریخ انقلاب اسلامی برای افکار عمومی بوده است. در مقام گردآوری داده، متن گفت‌وگوها جمع‌آوری شد و در چارچوب رویکرد تفسیری با بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون، شبکه مفاهیم و مضامین مورد بررسی قرار گرفت. بررسی و تحلیل این مصاحبه‌ها نشان می‌دهد که بازنمایی و برساخت تصویری مطلوب از دوره حکمرانی پهلوی دوم به همراه ایجاد نگرش و تصویری سلطه‌طلب از انقلابیون و امام خمینی علیه السلام و سیاه‌نمایی از جمهوری اسلامی، مضمون اصلی حاکم بر این مصاحبه‌ها بوده و در نهایت وحدت اپوزیسیون نظام به‌عنوان ضرورتی اجتناب‌ناپذیر برای برون‌رفت از وضعیت موجود معرفی می‌شود.

#### واژگان کلیدی

رادیو فردا، انقلاب اسلامی، جریان اصلی، حکومت پهلوی.

rahim.ghasemi72@gmail.com  
reza.isu1122@gmail.com  
ak.khayami@isu.ac.ir  
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۴/۱۶

\*. دانشجوی دکتری علوم ارتباطات، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران.  
\*\*. پژوهشگر مرکز تحقیقات و آینده پژوهی سازمان سراج.  
\*\*\*. استادیار گروه ارتباطات و تبلیغ دانشگاه امام صادق علیه السلام.  
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۱۴

### ۱. طرح مسئله

در دنیای امروز رسانه‌ها، از عوامل تعیین‌کننده قدرت به‌شمار می‌آیند و نظامات سیاسی و اجتماعی، حکومت‌ها، گروه‌ها، نهادهای ملی، فراملی و بین‌المللی برای رسیدن به مقاصد و اهداف خود ناگزیر از بهره‌مندی از رسانه‌ها هستند. نظام پردازش در رسانه‌ها نظام رمزگانی، معنایی و دال و مدلولی است، لذا نمی‌تواند با قدرت بیگانه باشد بلکه با توجه به گفتمانی که می‌سازند به تعبیری به تولید قدرت نیز می‌پردازند.

حکومت‌های مختلف تلاش می‌کنند تا از طریق تصویرسازی و انگاره‌سازی‌های تصویری آنچه خود می‌خواهند را در ذهن مخاطبان ایجاد کنند. این تصویر می‌تواند ناظر به کشور خود و یا کشورهای دیگر باشد. آنچه مهم است این است که این رسانه‌ها هستند که با بازنمایی، چارچوب‌سازی و انگاره‌سازی، روایتگر واقعیت می‌شوند و به تعبیری آن را می‌سازند و این واقعیت برساخته ممکن است هیچ نسبتی با خارج نداشته باشد. همواره گفته شده است که زبان ابزار بازنمایی است و در مراودات روزمره انسان‌ها دیده می‌شود که با استفاده از ابزار زبان می‌توان اتفاقات پیرامون را برای دیگران بازنمایی کرد و روایت خود را از حوادث به آن‌ها منتقل کرد.

حال در عصر جدید، رسانه‌های نوین را می‌توان زبانی فراگیر دانست که جایگزین رسانه‌های سنتی و شفاهی شده‌اند. بنابراین تصویرسازی را نباید امری ساده در رسانه‌ها تلقی کرد؛ چراکه تمام تصویرهایی که امروزه در ذهن ما شکل گرفته‌اند حاصل بازنمایی رسانه‌ها هستند و به‌ندرت اتفاق می‌افتد که مردمانی بتوانند خود را از تصاویر رسانه‌ای که به آن‌ها ارائه می‌شود تفکیک کنند و خود به‌صورت مستقیم با واقعیت مواجهه پیدا کنند. لذا امروزه دیگر این سؤال مطرح نمی‌شود که حادثه در واقع چگونه رخ داده است بلکه سؤال این است که آن حادثه توسط رسانه‌ها چگونه بازنمایی و روایت شده است؟

در این میان مقوله‌هایی که از نسبت میان رسانه‌ها و افکار عمومی ایجاد می‌شود می‌تواند بسیار مهم باشد. افکار عمومی عبارت است از تصورات، عقاید، نظرات، طرز تلقی‌ها و کنش‌ها و واکنش‌های بخش بزرگی از جامعه، درباره موضوع یا رویدادی که مهم می‌داند و در یک زمان معین از خود ابراز می‌نماید. مدیریت افکار عمومی به معنای برنامه‌ریزی، نظارت و هدایت و سازماندهی افکار عمومی جهت ایجاد تأثیرات لازم برای تغییر، تقویت نگرش‌ها و عقاید جامعه و کسب اهداف دلخواه است. (مرتضوی، ۱۳۸۴: ۱۶)

در واقع رسانه‌ها به‌وسیله چارچوب‌سازی و بازنمایی، تلاش می‌کنند تا افکار عمومی را در اختیار خود بگیرند و بر آن تأثیر بگذارند. کاربرد رسانه‌ها در شکل‌دهی به افکار عمومی تدریجی بوده و این مسئله در بلندمدت منجر به رفتار و جنبش‌های اجتماعی در جوامع گردد. تحلیل رسانه با هدف ادراک نیت مؤلف، لایه‌های زیرین پیام کمک می‌کند تا به نوع روایت، چارچوب‌سازی و بازنمایی درباره یک مسئله فهم گردد.

دولت‌های متخاصم و معارض با جمهوری اسلامی نیز با توجه به رسانه‌های فراوانی که تأسیس کرده یا در اختیار گرفته‌اند در تلاش هستند تا با بهره‌گیری از رسانه‌ها افکار عمومی در جامعه ایران را نسبت به مسائل مختلف هدایت و جهت‌دهی کنند. تلاش برای ایجاد یک چارچوب ذهنی دلخواه، تفسیر و بازنمایی مطلوب از وقایع، رویدادها و نقاط عطف در تاریخ ایران، امری بوده است که بدون شک جریان قدرت خارج از ایران آن را دنبال می‌کند. بمباران پیام‌های رسانه‌ای به سوی افکار عمومی در جامعه ایران بدون شک نیاز به رصد و پایش رسانه‌ها دارد تا بتوان نقاطی را که دشمن بر آن‌ها برای انتقال پیام به افکار عمومی متمرکز شده شناخت، پاسخگویی لازم را به نحو مستقیم یا غیرمستقیم نسبت به آن‌ها داشت و حتی با هوشمندی نسبت به پیش‌بینی شبهات احتمالی درباره موضوعات مرجح دشمن برای فعالیت رسانه‌ای، برنامه‌ریزی داشت.

روایت رسانه‌ای تاریخ انقلاب اسلامی، زمینه‌های شکل‌گیری، رویدادهای اثرگذار و بازخوانی چهل سال از حکومت جمهوری اسلامی و آینده آن نیز برای جریان معارض با نظام اهمیت قابل‌توجهی دارد. رسانه رادیو فردا به‌عنوان ابزار دیپلماسی عمومی وزارت خارجه آمریکا در این زمینه با شکل‌دهی به چهل گفتگو با فعالان سیاسی و فرهنگی در پی آن بود تا نوع نگاه و نگرش به تاریخ انقلاب اسلامی را برای افکار عمومی با اهداف خاص خود بازنمایی کند و چارچوب‌های خاصی را در این زمینه شکل دهد. ادراک رویکرد و زاویه نگاه دشمن به مسئله تاریخ انقلاب و چشم‌انداز جمهوری اسلامی، مسئله‌ای است که به جمهوری اسلامی کمک می‌کند تا با برنامه‌ریزی درباره اهداف احتمالی دشمن آگاهی داشته باشد و در مواجهه رسانه‌ای با عبور از وضعیت انفعال و پدافندی، عملیات رسانه‌ای فعال و هوشمندانه را طراحی کند.

بنابراین سؤال اصلی این پژوهش آن است که بازنمایی، تفسیر و چارچوب‌سازی ذهنی رسانه رادیو فردا درباره انقلاب اسلامی برای افکار عمومی در جامعه ایران چه بوده است؟

## ۲. پیشینه پژوهش

در پژوهش‌های حوزه ارتباطات و مطالعات رسانه، تحلیل رسانه در علم ارتباطات و در بین محققان و پژوهشگران رواج و کاربرد بسیاری دارد و در این مقاله نیز با تکیه بر سوابق پژوهش‌هایی که در زمینه تحلیل رسانه‌های معاند و انگاره‌سازی‌های آنان علیه جمهوری اسلامی بوده و مورد مطالعه آنان نیز به‌مانند این پژوهش بر رادیو فردا تمرکز داشته است به‌مرور پیشینه پژوهش‌های مشابه خواهیم پرداخت. الیاسی (۱۳۸۴) در مقاله‌ای با عنوان «عملیات روانی آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران تحلیل محتوایی رادیو فردا و رادیو صدای آمریکا» به تحلیل محتوای برنامه‌های شبکه‌های رادیویی صدای

آمریکا و رادیو فردا پرداخته و موضوعات و روش‌های عملیات روانی برای اثرگذاری بر افکار عمومی جامعه ایران به صورت مستقیم یا غیرمستقیم را احصا کرده است. برخی محورهای موضوعی از جمله القای نقض حقوق بشر در زندان‌ها، نقض حقوق اقلیت‌ها، تداعی فقدان آزادی بیان و ممیزی در مطبوعات، فیلترینگ فضای مجازی، محدودیت اساتید دانشگاهی و... در تحلیل این برنامه‌ها مورد بررسی قرار گرفت. از سوی دیگر طباطبایی و موحدیان (۱۳۹۶) در مقاله‌ای دیگر با عنوان «تأثیر سایبر دیپلماسی آمریکا بر دیدگاه کاربران ایرانی فضای مجازی: مورد مطالعه: سایت رادیو فردا»، به بررسی اقدامات وزارت خارجه آمریکا با بهره‌گیری از ابزار دیپلماسی سایبری به عنوان یکی از بخش‌های دیپلماسی عمومی وزارت خارجه برای اثرگذاری بر مردم ایران پرداخته است. در این پژوهش اثرات انگاره‌سازی رادیو فردا برای کاربران فضای مجازی و ایجاد نگرش‌های منفی درباره ایران در افکار عمومی قابل توجه بود.

فصل مشترک پژوهش‌های فوق‌الذکر با مقاله حاضر رویکرد تحلیل رسانه با استفاده از روش‌های تحلیل محتوای کیفی و مضمون است. همچنین مورد مطالعه قرار دادن رادیو فردا به عنوان رسانه‌ای که در وزارت خارجه آمریکا در زمینه دیپلماسی عمومی برای اثرگذاری بر افکار عمومی راهبردی تلقی می‌شود، از دیگر نقاط مشترک این پژوهش با دو مقاله مذکور است. از سوی دیگر می‌توان تمایز پژوهش حاضر را تمرکز بر موضوع نحوه بازنمایی و چارچوب‌سازی رادیو فردا درباره انقلاب اسلامی دانست؛ در حالی که مقاله‌های مورد بررسی در پیشینه پژوهش بر یک موضوع مشخص متمرکز نیستند.

### ۳. ادبیات نظری

امروزه نقش رسانه‌ها در اثرگذاری بر افکار عمومی به واسطه بازنمایی و ساخت اجتماعی واقعیت و نیز چارچوب‌سازی و ایجاد رویکرد و تحلیل ذهنی درباره یک موضوع برای مخاطبان، توجه پژوهشگران را بیش از پیش به خود جلب کرده است. رادیو فردا نیز به عنوان رسانه‌ای که ابزاری برای دیپلماسی عمومی وزارت خارجه آمریکا قلمداد می‌شود از این مسئله مستثنی نبوده است و با تمرکز بر بازخوانی تاریخ انقلاب اسلامی و چشم‌انداز آن روایت خاص خود درباره این موضوع را ارائه کرده است. ادبیات نظری این پژوهش ذیل نظریه بازنمایی و چارچوب‌سازی رسانه‌ای بوده است.

#### ۱-۳. بازنمایی

رسانه‌ها بر شناخت و درک عموم از جهان تأثیر می‌گذارند، به این معنا که آگاهی و ذهنیت مردم نسبت به جهان بستگی به محتوایی دارد که از رسانه‌ها دریافت می‌کنند؛ زیرا رسانه‌ها واسطه و میانجی بین آگاهی‌های فردی و ساختارهای گسترده‌تر اجتماعی و سازنده معنا هستند. رسانه‌ها همچون آینه برای

انعکاس واقعیت عمل نمی‌کنند، بلکه برساخت اجتماعی واقعیت تأثیر می‌گذارند. براین اساس، بازنمایی، ساخت رسانه‌ای واقعیت است.

مفهوم بازنمایی<sup>۱</sup> در کتاب «مفاهیم کلیدی ارتباطات»، فرایند اجتماعی «مظهر چیزی بودن» تعریف شده است. این اصطلاح هم به فرایند نشانه‌ها که مظهر معناهایشان هستند و هم به محصول این فرایند اشاره دارد. در تعریفی دیگر بازنمایی به فرایند قراردادن یک مفهوم ایدئولوژیک در قالب مشخص تعبیر شده است. همچنین برخی بازنمایی را فرایند اجتماعی فهم‌پذیرسازی، در چارچوب همه نظام‌های «دالالت‌کننده در دسترس» تلقی کرده‌اند. (اوسولیوان و همکاران، ۱۳۸۵: ۱۰۱ - ۱۰۰)

به عقیده استوارت هال اندیشمند حوزه مطالعات فرهنگی، معنایی که به‌واسطه نظام معنایی بازنمایی، تولید و منتشر می‌شوند، پیوند تنگاتنگی با قدرت دارند. آن‌ها معمولاً از طریق مشروعیت‌بخشی یا مشروعیت‌زدایی، در خدمت تحکیم و تخریب مناسبات قدرت قرار می‌گیرند. (هال، ۱۳۹۳: ۲۰ - ۱۹) بازنمایی‌ها در بافت معانی تولید و توزیع می‌شوند، اما این وضعیت تحت اداره و کنترل یک نظام قدرت است که به بعضی از معانی مشروعیت می‌بخشد و به بعضی دیگر خیر؛ بنابراین بعضی از این ایده‌ها و معانی مسلط و بقیه کنار گذاشته می‌شوند. از این لحاظ است که می‌توان بازنمایی را ایدئولوژیک دانست. (کالورت و همکاران، ۲۰۰۲: ۱۹۹ به نقل از مهدی‌زاده، ۱۳۸۷: ۱۷) بازنمایی رسانه‌ای، معناسازی خنثی و بی‌طرفی نیست، چراکه هرگونه بازنمایی ریشه در گفتمان و ایدئولوژی‌ای دارد که از آن منظر بازنمایی صورت می‌گیرد. به‌عنوان مثال گفتمان نژادپرستی، اقلیت‌های نژادی را به شیوه‌ای بازنمایی می‌کند و معنایی از آن‌ها برمی‌سازد که آن گفتمان و متعاقباً مناسبات و روابط فرادستی و فرودستی نژادی را بازتولید و حفظ می‌کند. (مهدی‌زاده، ۱۳۸۷: ۱۶)

مطالعات فرهنگی با اتخاذ نگرشی برسازنده درباره بازنمایی باور دارد که پدیده‌ها فی‌نفسه قادر به دلالت نیستند، بلکه «معنای» پدیده‌ها ناگزیر باید از طریق و به‌واسطه‌ی فرهنگ بازنمایی شود. به‌بیان دیگر، بازنمایی از طریق فرآیندهای توصیف و مفهوم‌سازی و جایگزین‌سازی، معنای آنچه را بازنمایی شده است برمی‌سازد. بی‌تردید جهان، مستقل از بازنمایی‌هایی که از آن صورت می‌گیرد، وجود دارد؛ لیکن معنادار شدن جهان در گرو بازنمایی آن است. پس می‌توان گفت بازنمایی، شیوه‌ای است که از طریق آن ما واقعیت را واجد معنا می‌سازیم؛ همچنین معنایی که درباره‌ی خودمان و دیگران و جهان پیرامون‌مان ایجاد می‌کنیم، از طریق بازنمایی با یکدیگر سهیم می‌شویم یا مورد مجادله قرار می‌دهیم.

اگر بپذیریم که معنا واجد ماهیتی ثابت و تضمین‌شده نیست بلکه از بازنمایی‌های خاص طبیعت در

فرهنگ ناشی می‌شود، آنگاه می‌توان نتیجه گرفت که معنای هیچ چیز نمی‌تواند تغییرناپذیر، غایی یا یگانه باشد. در واقع، معنای هر چیز همواره از یک زمینه برمی‌آید و مشروط به عواملی دیگر و هم‌چنین تابع مناسبات تحول شونده قدرت است. (مهدی‌زاده، ۱۳۸۷: ۱۶) واقعیت براساس بازنمایی‌های رسانه‌ای شکل می‌گیرد و ساخته می‌شود. هیچ امر فرازبانی، فراگفتمانی و فراتاریخی وجود ندارد که به نحو عینی و شفاف انعکاس یابد؛ بلکه هرگونه فهم و شناختی از واقعیت، امری است که در زبان و گفتمان ساخته می‌شود. معنا نه اکتشافی طبیعی، که برساخته‌ای اجتماعی است. معانی و بازنمایی‌های رسانه‌ای اگرچه برساخته‌ای اجتماعی و فرهنگی است، اما ایدئولوژی و گفتمان سعی می‌کند آن معانی و بازنمایی را امری «طبیعی» و فراگفتمانی و فرازبانی جلوه دهد. (مهدی‌زاده، ۱۳۸۷: ۱۰)

در واقع رسانه‌ها از طریق بازنمایی جهان، در تولید واقعیت، ایفای نقش کرده و به مخاطبان می‌گویند که چه چیزی واقعیت است. بازنمایی نه انعکاس و بازتاب معنای پدیده‌ها در جهان خارج، که تولید و ساخت معنا براساس چارچوب‌های مفهومی و گفتمانی است. از آنجایی که رسانه‌ها فراگیرترین نهاد تولید، بازتولید و توزیع معرفت و آگاهی در جهان جدید هستند، می‌توان محتوای آن‌ها را منبع معنی قدرتمندی درباره جهان اجتماعی دانست. بازنمایی‌های رسانه‌ای از این لحاظ مهم هستند که شناخت و باور عمومی را شکل می‌دهند.

بنابراین، بازنمایی فرهنگی و رسانه‌ای نه امری خنثی و بی‌طرف، که آمیخته به روابط و مناسبات قدرت جهت تولید و اشاعه معانی مرجح در جامعه در راستای تداوم و تقویت نابرابری‌های اجتماعی است. در واقع رسانه‌ها براساس گفتمان حاکم بر خود دست به بازنمایی می‌زنند و سعی می‌کنند از این طریق، ارزش‌های حاکم بر گفتمان خود را تثبیت کنند. بازنمایی‌ای که رسانه‌ها انجام می‌دهند، در حکم واقعیت بیرونی برای مخاطبان جلوه می‌کند. رسانه‌ها برای تولید معنا و تبدیل ارزش‌های رایج در گفتمان خویش به واقعیت‌های بیرونی، ملزم به استفاده از زبان به‌عنوان رهگذری برای بازنمایی هستند.

در نتیجه می‌توان گفت که رسانه‌ها به ساخته‌شدن نظام‌های یادآوری کننده تعاریف کمک می‌کنند، بازنمایی‌های رسانه‌ای در شکل دادن به نگرش‌های عمومی نسبت به دیگران (دشمنان) تأثیرگذار هستند و ذهنیت و دانش عمومی یک جامعه یا گفتمان را براساس تصویر یا انگاره‌ای که خود برمی‌سازند در قبال غیر یا غیرخودی تولید و توزیع می‌نماید. در حقیقت رسانه‌ها به‌واسطه بازنمایی به برساخت واقعیت می‌پردازند، سعی در بازنمایی وقایع به‌گونه‌ای مطلوب خویش دارند و الزاماً حقیقت را به مخاطبان نشان ارائه نمی‌دهند. در چنین شرایطی، رسانه‌ها به‌جای بازتاب اتفاقات و حقایق، آن‌ها را آن‌گونه که می‌خواهند ساخته و سپس به مخاطب ارائه می‌دهند.

### ۲-۳. چارچوب‌سازی

در دانش ارتباطات مفهوم چارچوب را نخستین بار گیتلین<sup>۱</sup> و تاچمن<sup>۲</sup> درباره بررسی چگونگی بسته‌بندی و ارائه مناسب اخبار رسانه‌ای توسط روزنامه‌نگاران استفاده کردند و چارچوب رسانه‌ای خاص پیرامون چگونگی انتشار اخبار به مخاطبان و چگونگی تفسیر و برداشت توسط کاربران را تحلیل کردند. (زابلی‌زاده و افخمی، ۱۳۹۲: ۳) از نظر اصطلاحی واژه‌نامه ارتباطات چارچوب‌سازی<sup>۳</sup> را «انتخاب زاویه برای ثبت و نمایش سوژه یا ارائه موضوع که ممکن است به‌نوعی دخل و تصرف در سوژه بیانجامد» معنا کرده است. (شکرخواه، ۱۳۸۹: ۸۵) این مفهوم بین‌رشته‌ای در علم روان‌شناسی و جامعه‌شناسی ریشه دارد و در بازگشت به تاریخ اندیشه اروینگ گافمن از جمله اندیشمندان متقدم در پرداخت نظری نسبت به این مقوله بوده است. از منظر گافمن (۱۹۷۴) چارچوب الگویی پیشینی در ذهن است که افراد با استفاده از آن می‌توانند تجربه‌های زندگی خود را با قرار دادن در این قاب‌ها معنادار سازند. وی در نظریه کنش متقابل نمادین و بحث درباره مدیریت چهره یا برداشت به این مقوله پرداخته و به تعبیری می‌توان چارچوب را به مفهوم زمینه نزدیک دانست. از دید وی، انسان‌ها براساس یک رشته طرح‌های تفسیری به تجربه‌های زندگی خود معنا می‌دهند. این چارچوب‌های شناختی بنیادین بر فهم ما از واقعیات پیرامون مان و تصمیماتی که می‌گیریم مؤثرند؛ زیرا چارچوب‌ها قادرند تا عناصر معنادار یا بی‌معنا را معرفی کنند و زمینه‌های درک حوادث را فراهم سازند. در تعریفی دیگر انتخاب شماری از وجوه واقعیت برای پرتوافکنی بر آن‌ها و شماری دیگر برای در سایه قرار دادن آن‌هاست به‌نحوی که در کل، داستانی منسجم و موجه درباره مشکلات، علل پیدایش آن‌ها، مضامین اخلاقی و راه‌های برطرف کردنشان به وجود آید. (مهدی‌زاده، ۱۳۸۹: ۸۲) در واقع می‌توان گفت که در چارچوب‌سازی به‌عنوان یک فرآیند معناسازی یا معنابخشی، رسانه‌ها برای ساختارهای درونی ذهن ما که حاصل تجربه زیسته و تطورات ذهنی و شخصیتی ما هستند، چارچوب‌هایی می‌سازند و رویکرد ما به یک رویداد و واقعه را تغییر می‌دهند.

در حوزه مطالعات رسانه، چارچوب‌سازی با برخی مقولات و نظریه‌ها قرابت‌های معنایی دارد و به‌نوعی آن‌ها، فرآیندها و راهبردهایی برای چارچوب‌سازی تلقی می‌شوند. نظریه برجسته‌سازی از جمله حوزه‌های نظری در ارتباطات است که با استناد به این نظریه، رسانه‌ها این قدرت را دارند که توجه عموم را به مجموعه‌ای از مسائل و موضوعات معین و محدود معطوف سازند و از مسائل و موضوعات دیگر چشم‌پوشی کنند. حاصل کار این می‌شود که بعضی از مسائل خاص توسط بسیاری از مردم در سپهر

1 Gitlin.

2 Tuchman.

3 Framing.

عمومی و خارج از قلمرو رسانه‌ها به بحث گذاشته می‌شود، درحالی‌که به مسائل و موضوعات دیگر توجه نمی‌شود که این فرآیند نوعی چارچوب‌سازی نیز قلمداد می‌شود. به تعبیر دیگر رسانه‌ها با انتخاب یک سوژه و یک مسئله آن را برای افکار عمومی در اولویت قرار می‌دهند و توجه مخاطبان به یک مسئله خاص را جلب می‌کنند. بنابراین راهبرد برجسته‌سازی به‌نوعی چارچوب دهی به ذهن مخاطبان است تا معطوف به یک مسئله شود. فرآیند چارچوب‌سازی در بسیاری از مواقع به نوعی ساده‌سازی و سرنخ‌دهی است. نحوه و چگونگی رویکرد مردم به یک موضوع بستگی به میزان دسترسی به چارچوب‌ها، ساده و قابل فهم بودن است. رسانه‌ها با این فرآیند طرح ذهنی و چارچوب مطلوب را برای افکار عمومی ایجاد می‌کنند. (سورین و تانکار، ۱۳۹۲: ۱۰۷) همچنین آماده‌سازی ذهن مخاطبان برای فکر کردن درباره یک موضوع یا پیش‌زمینه‌سازی و بافت‌زدایی از رویدادها و آمادگی برای قالب دهی به یک مسئله به‌واسطه ایجاد روایت درباره آن در یک زمینه تازه‌ای که نوع ادراک نسبت به آن را نیز دگرگون کند، از دیگر راهبردهایی است که در فرآیند چارچوب‌سازی انجام می‌شود.

### ۳-۳. پیشینه رادیو فردا

#### الف) تاریخچه

امروزه با ظهور رسانه‌های نوین و با توجه به طراحی و معماری وب ۲ که منجر به تحولات و پیشرفت‌های مختلفی در جوامع انسانی شد و ارتباطات تعاملی و دوطرفه را گسترش داد، رسانه‌های جمعی نیز سعی داشته‌اند تا برای حفظ اثرگذاری خودشان فضای گفتگو و ارتباطات دوسویه را دنبال کنند و در رقابت با رسانه‌های جدید مخاطبان خویش را از دست ندهند. رادیو فردا نیز که به‌عنوان یکی از رسانه‌های جریان اصلی و معارض با جمهوری اسلامی در جهان شناخته شده است از این امر مستثنی نیست. این شبکه رادیویی از سال ۱۳۸۲ با حمایت مالی و رسمی دولت آمریکا و تحت مدیریت و نظارت شورای اطلاع‌رسانی بین‌المللی آمریکا (BBG) - که این سازمان رسانه‌ای نیز تحت نظارت کنگره آمریکا است - فعالیت رسانه‌ای خود را در زمینه‌های خبر و اطلاع‌رسانی و پخش گزیده‌ای از موسیقی‌های پاپ ایرانی و غربی، آغاز کرده است. (BBG FOIA Office, 2020/09/28) رادیو فردا از منظر تشکیلاتی به‌عنوان یکی از بخش‌های رادیو اروپای آزاد (رادیو آزادی) و ذیل شورای اطلاع‌رسانی بین‌المللی آمریکا، برنامه‌هایش را در زمینه‌های مذکور در تمام ساعات شبانه‌روز و هفت روز هفته از طریق ماهواره‌های «نایل‌ست»، «عرب‌ست»، «آسیاست» و «یوتل‌ست - هات‌برد» و نیز از طریق اینترنت پخش می‌کند. گفتنی است شورای اطلاع‌رسانی بین‌المللی آمریکا و به‌تبع آن تشکیلات رادیو آزادی با طرح ادعای تلاش برای «تقویت و گسترش آزادی و دموکراسی از طریق انتشار آزادانه اطلاعات و اخبار دقیق و



بی‌طرفانه» در ۲۳ کشور و با ۲۵ زبان زنده دنیا در حال تولید و انتشار اخبار، تحلیل‌های سیاسی و گفتگو و بحث آزاد است. (Radio Free Europe / Radio Liberty, 2020/09/30) لازم به ذکر است اهداف و مقاصدی که به‌زعم مسئولان تشکیلات رادیو آزادی به‌عنوان ابزار دیپلماسی عمومی وزارت خارجه آمریکا برای هدایت افکار عمومی دیگر جوامع مطرح شد، ادعا و شعارهایی است که برای همگان دروغ بودن آن با تکیه بر جنایت‌های انسانی دولت آمریکا واضح است.

#### ب) زمینه‌های فعالیت و اهداف رادیو فردا

در کنار انتشار برنامه‌های رادیویی و موسیقی‌های ایرانی و غربی از طریق شبکه‌های ماهواره‌ای و اینترنت، وبسایت خبری تحلیلی «رادیو فردا» نیز با ارائه گزارش‌ها و تحلیل‌های خبری و سیاسی، مخاطبان مختلفی را با توجه به اهداف سیاسی این رسانه به خود جذب کرده است. همان‌طور که در ابتدای متن نیز ذکر شد تلاش رسانه‌های ارتباط جمعی همچون رادیو فردا برای توسعه ارتباطات دوطرفه و تعاملی و حضور فعالانه در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی به‌وضوح نشان‌دهنده هوشمندی این رسانه‌ها در مقابل تحولات جدید است. (Radio Free Europe / Radio Liberty, 2020/09/30)

اهداف سیاسی «رادیو فردا» برای پوشش اخبار و ارائه گزارش‌های خبری و تحلیل‌های سیاسی از ایران، در ضدیت و تعارض با جمهوری اسلامی در کنار دیگر رسانه‌های جریان اصلی معارض همچون بی‌بی‌سی فارسی، دویچه وله و صدای آمریکا، آشکار بوده است. شاید بتوان وجه تمایز رادیو فردا از این رسانه‌ها را جنبه تحلیلی و تمرکز بر برخی مقولات و موضوعات سیاسی حساس و جنجال‌برانگیز دانست. همچنین تلاش برای شکل‌دهی و توسعه گفتگو در زمینه‌های سیاسی علیه جمهوری اسلامی از اهداف این رسانه بوده است. به‌عنوان نمونه بخش «فراتر از خبر» وبسایت رادیو فردا که با گزارش و تحلیل‌های متفاوت فعالان رسانه‌ای خارج‌نشین مشهوری همچون رضا حقیقت‌نژاد که در دیگر رسانه‌های جریان اصلی نیز سابقه فعالیت داشته است، از بخش‌های اثرگذار این رسانه قلمداد می‌شود.

#### ج) تحولات رادیو فردا پس از حضور ترامپ

شورای اطلاع‌رسانی بین‌المللی آمریکا پس از حضور ترامپ به‌عنوان رئیس‌جمهور آمریکا سیاست‌ها و راهبردهای رسانه‌ای جدیدی را موردتوجه قرار داده و در ادامه سیاست‌های خصمانه دولت ترامپ صدای آمریکا و رادیو فردا را به‌عنوان دو ابزار اصلی آمریکا برای هجمه رسانه‌ای علیه جمهوری اسلامی به شکل مضاعفی تجهیز معنوی و مادی کرده است. سیاست‌های رسانه‌ای آمریکا نیز به‌واسطه این دو

رسانه در راستای هدف اصلی دولت ترامپ که به صورت علنی «سیاست تغییر رژیم در ایران» مطرح شده است، پیگیری می‌شود. تلاش برای تداعی و القای ایجاد رسانه‌ها و بستریابی امن به منظور رساندن صدای مردم ایران به جامعه جهانی و نیز تغییر سیاست‌های شورای اطلاع‌رسانی بین‌المللی آمریکا «BBG» به منظور مقابله با سانسور رسانه‌ای در ایران از دیگر تحولاتی بوده است که در دوران حکمرانی ترامپ بر آمریکا در قبال ایران پیگیری شده است. (Kenneth R. Weinstein, 2018/09/25) نمادین و شعاری بودن اهداف خصمانه مذکور با توجه به جنایت‌های دولت ترامپ در سالیان اخیر در زمینه ترور قهرمان ملی سردار سلیمانی، تحریم و فشار اقتصادی مشخص است.

#### د) شکل‌گیری «چهل سال، چهل گفتگو» در رادیو فردا

در آستانه چهلمین سالگرد انقلاب اسلامی نیز «رادیو فردا» به عنوان ابزاری برای دیپلماسی عمومی وزارت خارجه آمریکا اهداف خصمانه دولت ترامپ را سرلوحه خود قرار داده و با تمهید سلسله گفتگوهایی تحت عنوان «چهل سال، چهل گفتگو» که با مشارکت فعالان سیاسی و فرهنگی ایرانی آماده شده بود، انتشار داد. این مجموعه گفتگوها با هدف ارائه خوانش و قرائت مطلوب گفتمان آمریکایی و غربی از تاریخ سیاست‌ورزی و حکومت‌داری در ایران در دوره‌های محمدرضا پهلوی، در آستانه وقوع انقلاب اسلامی، حاکمیت جمهوری اسلامی و نیز ترسیم آینده ایران، در مصاحبه با چهره‌های سیاسی و فرهنگی شناخته شده ایرانی در رادیو فردا پوشش داده شد. این مجموعه مصاحبه‌ها به نوعی تاریخ شفاهی ایران از دوره پهلوی دوم تا وقوع انقلاب اسلامی، حکومت جمهوری اسلامی و در نهایت پیش‌بینی آینده ایران پس از چهل سال اول انقلاب اسلامی قلمداد می‌شود.

تلاش برای ساخت تصویری مطلوب از محمدرضا پهلوی، ارکان حکومت وی و سیاست‌هایی که در دوره حکمرانی پهلوی دوم در زمینه‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی اتخاذ شده بود، در کنار ایجاد نگرش و تصویری خشونت‌آمیز، اقتدارگرا و سلطه‌طلب از انقلابیون و امام خمینی علیه السلام به عنوان بنیان‌گذار انقلاب اسلامی در عمده مصاحبه‌ها مشهود بود.

تقبیح و سیاه‌نمایی از چهل سال حکومت جمهوری اسلامی و اقدامات نظام، تخریب کامل سیاست‌ها و توصیف وضعیتی نابسامان در جنبه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در این مجموعه از گفتگوها غلبه دارد و درعین حال وحدت و هماهنگی اپوزیسیون نظام برای برون‌رفت از وضعیت موجود و جلوگیری از نابودی ایران در این مصاحبه‌ها به عنوان ضرورتی اجتناب‌ناپذیر مورد تأکید قرار می‌گیرد.

#### ۴. روش پژوهش

پژوهش حاضر در رویکرد کیفی یا پارادایم تفسیرگرایی صورت می‌پذیرد و نوع داده‌ها روایی، مضمونی و داده‌های غیرعددی می‌باشند و پژوهش از جنس پژوهش‌های کیفی اکتشافی می‌باشد. در این پژوهش در مقام گردآوری داده‌ها از روش مصاحبه استفاده داشته و متن چهل گفتگوی رسانه رادیو فردا با فعالان سیاسی و فرهنگی، داده‌های اصلی را شکل می‌دهند. مصاحبه کیفی را می‌توان روشی انعطاف‌پذیر و رویدادی تعریف کرد «که در آن یک شخص (مصاحبه‌گر) دیگران را تشویق می‌کند تا آزادانه علایق و تجربیات خود را واگو نمایند. قابلیت‌هایی که مصاحبه به لحاظ نفوذ عمیق و گسترده در واقعیت‌های ذهنی مصاحبه‌شونده دارد، آن را به روشی برتر در مطالعات ارتباطی و دیگر علوم اجتماعی تبدیل کرده است.» (لیندولف و تیلور، ۱۳۹۲: ۲۵۱)

پس از گردآوری داده‌ها، از بین روش‌های تحلیل داده، منطق تحلیل مضمون در این پژوهش برگزیده شده است. در تعریفی از این روش تحلیل «تحلیلی مبتنی بر استقرای تحلیلی که در آن محقق از طریق طبقه‌بندی داده‌ها و الگویابی درون داده‌ای و برون داده‌ای به یک سنخ‌شناسی تحلیلی دست می‌یابد.» (محمدپور، ۱۳۹۲: ۶۶) در بیانی دیگر شیخ‌زاده تحلیل مضمون را صرفاً روش کیفی خاصی نمی‌داند بلکه آن را فرایندی می‌داند که می‌تواند در اکثر روش‌های کیفی به کار رود. وی اضافه کرده که «به‌طور کلی تحلیل مضمون روشی است برای دیدن متن، برداشت و درک مناسب از اطلاعات ظاهراً نامرتبط، تحلیل اطلاعات کیفی، مشاهده نظام‌مند شخص، تعامل، گروه، موقعیت، سازمان و یا فرهنگ، تبدیل داده‌های کیفی به داده‌های کمی.» (شیخ‌زاده، ۱۳۹۰: ۱۵۳)

فرآیند کامل تحلیل مضمون را می‌توان به سه مرحله کلان تقسیم نمود:

الف) تجزیه و توصیف متن؛ ب) تشریح و تفسیر متن؛ ج) ادغام و یکپارچه کردن مجدد متن. (آتراید - استیرلینگ، ۲۰۰۱، به نقل از عابدی جعفری و دیگران، ۱۳۹۰: ۱۷۷) در جدول زیر، تفصیل مراحل مذکور آمده است:

جدول شماره ۱ - مرحله‌بندی تفصیلی تحلیل مضمونی (عابدی جعفری و دیگران، ۱۳۹۰: ۱۷۸)

مرحله	گام	اقدام
۱. تجزیه و توصیف متن	۱. آشنا شدن با متن	- مکتوب کردن داده‌ها (در صورت لزوم) - مطالعه اولیه و مجدد داده‌ها - نوشتن ایده‌های اولیه

مرحله	گام	اقدام
	۲. ایجاد کدهای اولیه و کدگذاری	- پیشنهاد چارچوب کدگذاری و تهیه قالب مضامین - تفکیک متن به بخش‌های کوچک‌تر - کدگذاری ویژگی‌های جالب داده‌ها
	۳. جستجو و شناخت مضامین	- تطبیق دادن کدها با قالب مضامین - استخراج مضامین از بخش‌های کنار گذاشته شده متن - پالایش و بازبینی مضامین
۲. تشریح و تفسیر متن	۴. ترسیم شبکه مضامین	- بررسی و کنترل هم‌خوانی مضامین با کدهای مستخرج - مرتب کردن مضامین - انتخاب مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر - ترسیم نقشه (های) مضامین - اصلاح و تأیید شبکه مضامین
	۵. تحلیل شبکه مضامین	- تعریف و نام‌گذاری مضامین - توصیف و توضیح شبکه مضامین
۳. ترکیب و ادغام متن	۶. تدوین گزارش	- تلخیص شبکه مضامین و بیان مختصر و صریح آن - استخراج نمونه‌های جالب داده‌ها - مرتبط کردن نتایج تحلیل با سؤالات تحقیق و مبانی نظری - نوشتن گزارش علمی و تخصصی از تحلیل‌ها

#### ۱-۴. مراحل عملیاتی پژوهش

پس از مشخص شدن رویکرد تفسیری، روش گردآوری داده‌ها به واسطه جمع‌آوری متن مصاحبه‌ها، چهل گفتگوی رادیو فردا با فعالان سیاسی و فرهنگی در سه مرحله مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر شناخته می‌شوند و در نهایت مضامین فراگیر و نتایج پژوهش در قالب نموداری شماتیک از مضامین مصاحبه‌ها ارائه شد.

در مرحله اول با خواندن متن چهل مصاحبه، به هر گزاره که به سؤال پژوهش مرتبط است، یک کدمفهوم جهت‌شناسایی و یک مفهوم که هم‌گویای محتوای آن است و هم خصیصه اجمال و کوتاه بودن را همراه خود دارد، اختصاص می‌یابد. به بیان دیگر به این مفهوم اختصاص یافته مضمون پایه می‌گویند. در این بخش ۷۰۱ مضمون پایه کدگذاری شد.

در مرحله دوم پس از شکل گرفتن مضامین پایه از گزاره‌های معناداری که در راستای سؤال پژوهش هستند، در مرحله دوم با خوانش مجدد و دقت نظری، حدود ۷۰۰ مضمون پایه در چهل مضمون سازمان دهنده طبقه‌بندی شدند. این مضامین در مقایسه با مضامین پایه انتزاعی و کلی‌تر هستند و

تحلیل گفتگوهای برنامه «چهل سال، چهل گفتگو» رادیو فردا در چهل سالگی انقلاب اسلامی □ ۱۸۳

به واسطه حوزه‌های مفهومی کلان‌تری شکل می‌گیرند. در نهایت پس از احصا و طبقه‌بندی مضامین پایه در چهل مضمون سازمان دهنده، با یک رویکرد استقرائی این مضامین در چهار مضمون فراگیر دسته‌بندی شده‌اند. شبکه مضامین نهایی این پژوهش در مدل نهایی در پایان مقاله تصویرسازی شده است.

### الف) گونه‌شناسی و معرفی مصاحبه‌شوندگان

این مجموعه گفتگوها در آستانه چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی آغاز و به صورت نمادین با چهل نفر از فعالان سیاسی و فرهنگی ایرانی انجام شده بود. بازه زمانی دقیق انتشار این مصاحبه‌ها از ۱۲ بهمن سال ۱۳۹۷ (سالگرد ورود امام خمینی ره) و آغاز چهل سالگی انقلاب اسلامی) تا ۲۶ آذرماه ۱۳۹۸ یعنی حدود ۱۰ ماه بوده است. این مجموعه گفتگوها با مصاحبه فرح پهلوی شروع و در نهایت طی گفتگو با علیرضا نوری‌زاد به پایان رسید. در گونه‌شناسی مصاحبه‌شوندگان، می‌توان به حضور سه گروه «مسئولان حکومت پهلوی»، «چهره‌های فرهنگی و رسانه‌ای» و در نهایت «فعالان سیاسی برگشته از انقلاب اسلامی» اشاره کرد.

در گروه اول مصاحبه‌شوندگان، افرادی چون فرح پهلوی همسر محمدرضا پهلوی، اردشیر زاهدی داماد پهلوی و وزیر خارجه وقت، سیروس آموزگار وزیر دولت بختیار، مهناز افخمی مشاور امور زنان در حکومت پهلوی و ... در دستور کار رادیو فردا بوده‌اند. گروه دوم نیز شامل چهره‌های رسانه‌ای، علمی و فرهنگی ایران بوده‌اند که عمدتاً در آستانه انقلاب از ایران مهاجرت داشته یا پس از وقوع انقلاب اسلامی به ادعای خودشان به واسطه رفتارهای سرکوب‌گرایانه حکومت از ایران فرار کرده‌اند. امیر طاهری سردبیر روزنامه کیهان، شکوه میرزادگی نویسنده و شاعر ساکن آمریکا، رضا علامه‌زاده فیلمساز، کارگردان، منتقد فیلم و نویسنده و... از جمله این افراد هستند. همچنین در گروه سوم که فعالان سیاسی و روشنفکران نام از انقلاب هستند چهره‌هایی همچون ابوالحسن بنی‌صدر نخستین رئیس‌جمهور ایران پس از انقلاب، محسن سازگارا روزنامه‌نگار، فعال سیاسی و پژوهشگر دانشگاه و ... قرار دارند که به نوعی روایتگر ندامت و پشیمانی از مساعدت یا زمینه‌سازی برای انقلاب اسلامی را روایت کردند.

#### جدول شماره ۲: گونه‌شناسی مصاحبه‌شوندگان

شماره	نام مصاحبه‌شونده	عنوان معرفی شده
۱	فرح پهلوی	همسر محمدرضا پهلوی و موسوم به ملکه ایران در دوران پیش از انقلاب
۲	سیروس آموزگار	وزیر اطلاعات و جهانگردی در دولت شاپور بختیار
۳	ابوالحسن بنی‌صدر	نخستین رئیس‌جمهور ایران در پی انقلاب
۴	امیر طاهری	روزنامه‌نگار و سردبیر روزنامه کیهان پیش از انقلاب
۵	محسن سازگارا	روزنامه‌نگار، فعال سیاسی و پژوهشگر دانشگاه

شماره	نام مصاحبه‌شونده	عنوان معرفی‌شده
۶	هادی خرسندی	روزنامه‌نگار، شاعر و طنزپرداز
۷	اردشیر زاهدی	وزیر خارجه اسبق ایران و داماد محمدرضا پهلوی
۸	نوشابه امیری	نخستین خبرنگار زن مصاحبه‌کننده با امام خمینی در نوفل‌لوشاتو
۹	حسن شریعتمداری	فرزند آیت‌الله سیدکاظم شریعتمداری، تحلیلگر و فعال سیاسی
۱۰	پرویز صیاد	نویسنده، فیلم‌ساز و بازیگر سینما و تئاتر پیش از انقلاب
۱۱	شیرین عبادی	نخستین رئیس دادگاه زن در ایران و برنده جایزه صلح نوبل در سال ۲۰۰۳ میلادی
۱۲	رضا تقی‌زاده	نویسنده و تحلیلگر سیاسی و مدیرکل دفتر مخصوص فرح پهلوی در ایران در سال ۵۷
۱۳	ابرج جنتی عطایی	شاعر، نمایشنامه‌نویس و کارگردان تئاتر
۱۴	شهر آغداشلو	بازیگر سینما و تئاتر
۱۵	شاهین فاطمی	استاد دانشگاه، اقتصاددان و فعال سیاسی
۱۶	میرعلی حسینی	گزارشگر و مجری خبر در تلویزیون ملی ایران، فعال رسانه‌ای در رادیو فردا و ساکن پراگ
۱۷	شکوه میرزادگی	نویسنده، شاعر، از بنیان‌گذاران بنیاد پاسارگاد و فعالان کمپین روز جهانی کوروش و ساکن آمریکا
۱۸	حبیب روشن‌زاده	گزارشگر ورزشی تلویزیون ملی ایران در سال‌های پیش از انقلاب و ساکن فرانسه
۱۹	منشه امیر	روزنامه‌نگار و گوینده سرشناس بخش فارسی در رادیو اسرائیل
۲۰	مهرانگیز کار	وکیل، نویسنده، روزنامه‌نگار و فعال حقوق بشر، ساکن واشنگتن
۲۱	محمد نوری‌زاد	روزنامه‌نگار، فیلم‌ساز و مستندساز ایرانی
۲۲	مهناز افخمی	وزیر مشاور در امور زنان در دوران حکومت پهلوی و ساکن آمریکا
۲۳	رضا علامه‌زاده	فیلمساز، کارگردان، منتقد فیلم و نویسنده ایرانی
۲۴	مهرداد خوانساری	دیپلمات پیشین، سیاستمدار، تحلیلگر و وابسته مطبوعاتی سفارت ایران در لندن
۲۵	شاداب وجدی	شاعر، مترجم، زبان‌شناس، تهیه‌کننده مترجم و مجری پیشین بخش فارسی رادیو بی‌بی‌سی و مقیم لندن
۲۶	پرویز کردان	بازیگر، فیلم‌ساز و کارگردان سریال‌های تلویزیونی، از جمله سریال «خانه‌به‌دوش» و «سرکار استوار»
۲۷	عباس میلانی	مورخ، ایران‌شناس و نویسنده کتاب‌های «معمای هویدا» و «نگاهی به شاه»
۲۸	حسین آربین	کارشناس امور نظامی و راهبردی و افسر نیروی دریایی ایران در سال ۵۷
۲۹	هما سرشار	نویسنده و روزنامه‌نگار یهودی روزنامه کیهان و هفته‌نامه روز زن پیش از انقلاب، مقیم لس‌آنجلس و دارای سابقه تهیه‌کنندگی و اجرا در تلویزیون ملی ایران
۳۰	فرخ نگهدار	تحلیلگر و فعال سیاسی چپ‌گرای ایرانی
۳۱	عبدالکریم لاهیجی	حقوقدان، فعال حقوق بشر و مؤسس «انجمن حقوقدانان ایرانی» و همچنین انجمن «ایرانی برای آزادی و حقوق بشر» در دوران پیش از انقلاب و دارای سابقه همکاری در تهیه پیش‌نویس قانون اساسی جمهوری اسلامی
۳۲	منصور فرهنگ	استاد دانشگاه و نماینده ایران در سازمان ملل متحد پس از انقلاب
۳۳	مری آپیک	بازیگر سینما و تلویزیون در دوران پیش از انقلاب
۳۴	قاسم شعله‌سعدی	وکیل دادگستری و نماینده شیراز در دوره‌های سوم و چهارم مجلس شورای اسلامی

شماره	نام مصاحبه‌شونده	عنوان معرفی شده
۳۵	تورج اتابکی	پژوهشگر ارشد پژوهشکده تاریخ اجتماعی
۳۶	هوشنگ توزیع	کارگردان، نمایشنامه‌نویس و بازیگر سینما و تئاتر
۳۷	منصوره پیرنیا	نویسنده و روزنامه‌نگار و برنامه‌ساز تلویزیون ملی ایران
۳۸	رضا مریدی	فیزیکدان و سیاست‌مدار ایرانی‌تبار کانادایی، نماینده مجلس استانی اونتاریو
۳۹	بهمن مقصدلو	نویسنده، منتقد و پژوهشگر سینمایی و تهیه‌کننده و فیلم‌ساز ایرانی
۴۰	علیرضا نوری‌زاده	روزنامه‌نگار، نویسنده و کارشناس مسائل خاورمیانه و دبیر سیاسی روزنامه اطلاعات در روزهای منتهی به انقلاب

### ب) مضامین پایه

با توجه به حجم بسیار بالای جداول مضامین پایه که شامل ۷۰۱ مضمون بوده است، در این بخش نمونه‌ای از فرآیند مرحله اول برای تبدیل گزاره‌های معناداری که در راستای سؤال پژوهش بودند، ارائه می‌شود. در جدول ذیل نمونه‌هایی از ۱۰ نفر از مصاحبه‌شونده‌ها به همراه یک مثال از مضامین پایه ارائه می‌شود. بنابراین مضامین پایه از گزاره‌های مصاحبه که معنادار و در راستای سؤال پژوهش هستند، احصا می‌شود و در یک مفهوم کلی‌تر از این گزاره‌ها نمایندگی دارد.

#### جدول شماره ۳: جدول نمونه‌هایی از مضامین پایه

نمونه کدمفهوم	نمونه مضمون پایه	نمونه گزاره
<b>مصاحبه‌شونده ۱: فرج پهلوی</b>		
K1	دلسوزی محمدرضا پهلوی برای ایران	آن روزی که از ایران خارج می‌شدیم، متأسفانه من هیچ‌وقت فراموش نمی‌کنم اشک‌هایی را که در چشم اعلیحضرت بود. مردی که تمام زندگی‌اش، عمرش، فکرش و هوشش واقعاً فقط برای ایران و ایرانی بود.
<b>مصاحبه‌شونده ۳: ابوالحسن بنی‌صدر</b>		
K16	نقض آزادی بیان توسط امام <small>علیه‌السلام</small>	هر روزنامه‌نگاری [در نوفل‌لوشاتو] قبلاً سؤال‌اتش را می‌داد، به اصطلاح خودجوش نبود که برود بنشیند آنجا و سؤال طرح کند و او [امام خمینی <small>علیه‌السلام</small> ] هم خودجوش جواب بدهد.
<b>مصاحبه‌شونده ۵: ممسن سازگار</b>		
K63	خسونت طلبی سرودهای انقلاب ۵۷	آن روزها همه سرودها بوی خون و جهاد و شهادت و این‌ها می‌داد و من الان هیچ دل‌ودماغ شنیدن آن‌ها را ندارم.
K64	پشیمانی انقلابیون ۵۷	
<b>مصاحبه‌شونده ۷: اردشیر زاهدی</b>		
K81	دلسوزی محمدرضا شاه برای کشور	اعلی‌حضرت را خیلی خسته، خیلی لاغر، و خیلی در فکر می‌دیدم؛ و این به من ناراحتی و خیلی زجر می‌داد.

مصامبه‌شونده ۱۲: رضا تقی‌زاده		
K216	تظاهرات حامیان شاه پیش از انقلاب	اتفاق دیگری که یادم هست در آن دوره شکل می‌گرفت، تظاهرات مردمی بود که وضعیت را ازدست‌رفته می‌دیدند و بعد به‌عنوان پشتیبانی از قانون اساسی، تدریجاً جمع شدند.
مصامبه‌شونده ۱۴: شهره آغداشلو		
K254	رعایت احترام و حرمت هنرمندان زن در سینمای قبل از انقلاب	من به‌شخصه دختر جوانی بودم ... می‌توانستم به‌راحتی هدف قرار بگیرم. خدا شاهد است، به هر کس که می‌خواهید قسم می‌خورم، به قول آن آقای جعفرخان که از فرنگ برگشته بود، هیچ پیشنهادی در شهر به من نشد. همه خیلی با احترام، خیلی با عشق، [برخورد می‌کردند].
مصامبه‌شونده ۱۷: شکوه میرزادگی		
K305	وحدت جبهه ملی با امام خمینی برای انقلاب	کاملاً معلوم بود جبهه ملی هم به دلیل گرایش‌های شدید اسلام‌گرایانه‌ای که همیشه داشته، یعنی بیشترشان داشتند، به خمینی چسبیده بودند.
مصامبه‌شونده ۲۰: مهرانگیز کار		
K356	سرکوب نهادهای مستقل توسط نظام	نتایجش [نتایج انقلاب] بسیار مضر بود به حال و کلاهی دادگستری و حتی استقلال کانون و کلاهی دادگستری.
مصامبه‌شونده ۲۱: ممد نوری‌زاد		
K387	سیطره احساس و تعطیلی خرد در حامیان انقلاب	من نگاهم نگاه مذهبی بود، نگرشم دینی بود، و بعد یک‌دفعه وقتی ملایی مثل آقای خمینی سر برمی‌آورد، تمام کانون عاطفی ما را متأثر می‌کند؛ و من انگار تمام سلول‌هایم چشم‌به‌راه حضور چنین فردی در آن کانون عاطفی بود. شعور، تعطیل! خرد، تعطیل! هر چه بود احساس بود.
مصامبه‌شونده ۲۲: مهناز افخمی		
K404	مشارکت فعالانه زنان در مناصب مدیریتی حکومت پهلوی	اولین بار، فکر این کار را آقای هویدا تلفنی با من مطرح کردند که در نظر دارند مرا به‌عنوان وزیر در امور زنان معرفی کنند و آیا من حاضرم این مقام را قبول کنم؟ من هم به ایشان گفتم با کمال میل این کار را می‌کنم ...
مصامبه‌شونده ۲۶: پرویز کاردان		
K455	برخورد قهری نظام با مخالفان	من که آن موقع انگلیس بودم، همان موقع پاسپورت من مهلتش تمام شده بود و من که [پاسپورتم را] به سفارت ایران در لندن فرستادم، پاسپورتم را پس ندادند و پیغام دادند، یک خانمی که آنجا کار می‌کرد به من خبر داد که از ایران گفته‌اند ایشان را دستگیر کنید، برگردانید.
مصامبه‌شونده ۲۷: عباس میلانی		
K468	پاکدست بودن مسئولان حکومت پهلوی	[متوجه شدیم که امیرعباس هویدا] آدمی است به‌مراتب پیچیده‌تر از آنکه ما فکر می‌کردیم، آدمی بسیار فرهیخته، بسیار علاقه‌مند به رشد و ادبیات و آدمی که هیچ‌گونه شبهه اقتصاد هم در موردش نبود. فساد اقتصادی نداشت. می‌شود گفت فساد سیاسی داشت برای اینکه می‌خواست به هر قیمتی سر کار بماند.



مصامبه‌شونده ۲۸: مسین آرین		
K487	جنگ طلبی ایران در جنگ ایران و عراق	بعد از آزادی خرمشهر ماهیت جنگ عوض شد و تبدیل به جنگی خصوصی و شخصی شد؛ که ما باید برویم به عراق و باید صدام حسین را شکست بدهیم، باید آنجا جمهوری اسلامی برپا کنیم، و بعد از راه کرپلا برویم به قدس.
مصامبه‌شونده ۳۱: عبدالکریم لاهیجی		
K504	تحلیل تئوری ولایت فقیه به قانون اساسی	اصلاً صحبتی از تلفیق با شریعت اسلامی در آن [پیش‌نویس قانون اساسی پس از انقلاب] نبود. نهادی به اسم ولایت‌فقیه هرگز در آن نبود.
مصامبه‌شونده ۳۳: مری آپیک		
K536	احترام به اقلیت‌های مذهبی در زمان پهلوی	من در دوره‌ای زندگی می‌کردم، که کلیمی بودن، ارمنی بودن، بهایی بودن، مسئله‌ای نبود. ما اصلاً راجع به این مسائل صحبت نمی‌کردیم. مثلاً در مدرسه‌ای که بزرگ شدم و هم‌زمان داشتم کار هم می‌کردم، هیچ‌وقت به جز ارج و احترام به کار من به‌عنوان بازیگر، چیز دیگری در میان نبود. به مادرم هم همین‌طور، احترام بسیار زیاد می‌گذاشتند.

### ج) مضامین سازمان‌دهنده

همان‌طور که در بخش روش پژوهش ذکر شد، با خواندن گزاره‌ها و تشخیص مضامین پایه ۷۰۱ مضمون جمع‌آوری و احصا شد که این مضامین پایه پس از طبقه‌بندی، در چهل مضمون سازمان‌دهنده که جنبه‌ای انتزاعی و کلی‌تر دارند و به نوعی تفسیر دهنده گروهی از مضامین پایه هستند، ساماندهی شدند. در جدول زیر به ارائه نمونه‌هایی از مضامین پایه پرداخته شده است.

به‌عنوان نمونه مضمون سازمان‌دهنده آزادی بیان رسانه‌ها و فعالان رسانه‌ای در گفتگوهای رادیو فردا با فعالان فرهنگی از جمله خبرنگاران، مسئولان رسانه و هنرمندان قبل از انقلاب برجسته بود. امیر طاهری سردبیر روزنامه کیهان و نوشابه امیری نخستین خبرنگار زن مصاحبه‌کننده با امام خمینی در نوفل‌لوشاتو به‌عنوان دو نفر از فعالان رسانه‌ای بودند که مسئله آسان بودن دسترسی خبرنگاران و تعامل رسانه‌ها با مسئولان حکومت و محمدرضا پهلوی را بازخوانی کردند. تداعی و تلاش برای القای همراه در دسترس بودن مسئولان برای پاسخگویی و ارتباط با اصحاب رسانه و مطلوب جلوه دادن نوع ارتباط با خبرنگاران زن توسط شاه، در کنار مقایسه این مسئله با نوع مواجهه و ملاحظات و اصول امام خمینی علیه‌السلام برای مصاحبه با زنان، به نوعی تداعی‌گر و القاکننده معنای بیگانگی بنیان‌گذار انقلاب اسلامی با رسانه‌ها و محدود بودن خبرنگاران در پرسش سؤالات خاص بوده است. از سوی دیگر مسئله آزادی بیان و تمیزی در دوره پهلوی با بازخوانی مواجهه با سینماگران، هنرمندان و فعالان رادیو و تلویزیون در آن دوره برجسته بود. به‌نوعی آزادی بیان که همیشه شعار نمادین از سوی لیبرال دموکراسی و پیروان آن بوده است، در دوره پهلوی به‌عنوان گماشته آمریکا در ایران مطرح شد. در این مسئله نیز با اغراق درباره

آزادی بیان و سهولت فعالیت برای هنرمندان و فعالان فرهنگی، مقایسه ملاحظات فعالیت هنری و فرهنگی پس از انقلاب را به اذهان عمومی متبادر می‌ساخت تا مواجهه پهلوی با اصحاب هنر، فرهنگ و رسانه را مطلوب جلوه دهد.

#### جدول شماره ۴: جدول مضامین سازمان‌دهنده

مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه
ارائه چهره‌ای مردمی و متواضع از محمدرضا پهلوی	ملاقات روزانه شاه با اقشار مختلف مردم، پیشگامی شاه در توجه به ملزومات زندگی مردم قبل از احساس نیاز آن‌ها، مخالفت شاه با صحنه‌سازی برخی طرفداران برای محبوب جلوه دادن وی بین مردم
مشارکت و فعالیت اجتماعی مساعد زنان در دوره پهلوی	اثرگذاری زنان ایرانی در کنفرانس‌های جهانی در حکومت پهلوی، نگرانی شاه نسبت به واکنش روحانیت نسبت به حضور زنان در مقام وزارت، اعتماد پهلوی به زنان در مناصب مدیریتی
آزادی بیان رسانه‌ها و فعالان رسانه‌ای	سهولت دسترسی خبرنگاران به وزرای دولت پهلوی، نبود سانسور در سینمای دوران پهلوی
تطهیر مقامات سیاسی رژیم پهلوی	شخصیت سالم و پاکدست امیرعباس هویدا، پرکاری فرح پهلوی در راه خدمت به کشور
آزادی مخالفان و مذهبی‌ها در دوره پهلوی	آزادی روحانیون در زمان محمدرضا پهلوی، اعطای بودجه‌های کلان از سوی هویدا به مراجع و روضه‌خوان‌ها، اجازه بختیار به امام خمینی برای ورود به ایران به‌عنوان یک فرد ایرانی
رابطه مناسب پهلوی با مردم	عدم رویکرد تقابلی حکومت پهلوی با مردم، عزت و ذلت مسئولان دولت پهلوی در گرو مردم
اصلاح‌پذیر بودن حکومت پهلوی (نیاز به انقلاب نبود)	فراهم بودن امکان اصلاحات در حکومت پهلوی، تأکید کاظم شریعتمداری بر لزوم انجام اصلاحات در نظام سیاسی ایران و نفی انقلاب
بزرگنمایی اقدامات، دستاوردها و سیاست‌های حکومت پهلوی	بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی ایران نسبت به همسایگان در دوران پهلوی، احترام به اقلیت‌های مذهبی در زمان پهلوی، کارآمدی قضایی نظام پهلوی، دوران حکومت پهلوی اوج شکوفایی اقتصادی و فرهنگی ایران
خشن و قدرت‌طلب بودن انقلابیون	دگم‌اندیشی و انتقادپذیر بودن شخصیت‌های انقلابی، وحشت و ترس مردم نسبت به قدرت رسیدن روحانیت، خشونت و بی‌رحمی انقلابیون در تظاهرات پیش از انقلاب
ارائه چهره‌ای منفی و اقتدارگرا از شخصیت امام خمینی <small>علیه‌السلام</small>	وجود ارتباط بالا به پایین (یا مرید و مرادی) و اقتدارگرایانه در مصاحبه امام خمینی <small>علیه‌السلام</small> و خبرنگاران، احساس تحقیر و فشار عصبی خبرنگار زن در مصاحبه با امام خمینی
ارائه روایت‌های دگرگون از عوامل سقوط حکومت پهلوی	بیماری و کسالت شاه، سیاست آمریکا در جنگ سرد
احساسی و غیرعقلانی جلوه دادن فضای جامعه در دوره انقلاب	غلبه فضای نفرت‌طلبی و تنفر نسبت به شاه در بین عموم مردم و حتی کودکان در آستانه انقلاب، پایین بودن سطح سواد سیاسی مردم عاملی برای دامن زدن به اعتراضات و وقوع انقلاب

مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه
پشیمانی انقلابیون از اقدامات گذشته خود	ابراز پشیمانی محسن سازگارا و هادی خرسندی از همراهی با انقلاب در شرایط احساسی
تجددستیزی جمهوری اسلامی	ضدیت جمهوری اسلامی با برابری زن و مرد به عنوان مظاهر تجدد
وجود جنبش‌های اعتراضی گسترده داخلی علیه جمهوری اسلامی	آگاهی و بیداری نیروهای مردمی سرکوب شده همچون زنان و جوانان برای نافرمانی مدنی
نقض حقوق بشر و سرکوب منتقدان در نظام جمهوری اسلامی	اعتراف گرفتن نهادهای امنیتی نظام به واسطه شکنجه، کشتار مخالفان توسط جمهوری اسلامی، زندانی کردن افراد بی‌گناه در جمهوری اسلامی
نقض حقوق اقلیت‌های دینی و قومیت‌ها	رشد بی‌سابقه خروج یهودیان از ایران، تنش و جنگ مردم ترکمن صحرا با مسئولان حکومت پس از وقوع انقلاب
نقض حقوق زنان	رنج و مشکلات زنان در زندان‌های جمهوری اسلامی
تخریب مقامات جمهوری اسلامی	سیاه‌نمایی درباره شخصیت خلخال و آیت‌الله رئیسی، دیکتاتوری و خشونت رهبر معظم انقلاب
جدایی مردم از نظام	عدم مقبولیت سیاسی نظام در بین مردم، بی‌تفاوتی مردم نسبت به مشارکت در انتخابات
اثرات سوء انقلاب بر فرهنگ و هنر	سانسور کتب در ایران، سانسور و توقیف فیلم سینمایی پس از وقوع انقلاب
انتقاد به اصل ولایت‌فقیه با القای دموکراسی ستیزی و دیکتاتوری	لزوم بازنگری در اصل ولایت‌فقیه، ولایت‌فقیه به مثابه دیکتاتوری، نقض دموکراسی در ایران
فساد سازمان یافته در نظام	فساد نمایندگان مجلس، فساد در نهادهای امنیتی نظام
غارت و نابودی ایران در نظام جمهوری اسلامی	نابودی منابع طبیعی کشور، بحران‌های زیست‌محیطی فراگیر در کشور، ویران شدن، هدر رفتن ثروت ملی، خدشه در آزادی، عزت، احترام و منزلت ایران با انقلاب،
ناکارآمدی نظام در حل مشکلات کشور	حضور افراد فاقد صلاحیت در پست‌های مدیریتی پس از وقوع انقلاب، ناکارآمدی نظام قضایی در جمهوری اسلامی
نبود دموکراسی در نظام جمهوری اسلامی	تلاش شهید بهشتی برای حل تمام احزاب در حزب جمهوری اسلامی به عنوان حزب فراگیر، عدم مشارکت همه اقشار جامعه در قانون اساسی، نقش داشتن انحصاری روحانیون در تصویب قانون اساسی
فراگیری آسیب‌های اجتماعی	افزایش گورخوابی و خیابان خوابی در ایران، رشد آمار اعتیاد در جامعه
نقض آزادی رسانه‌ها	وجود سانسور و ممیزی در رادیو تلویزیون پس از انقلاب،
نقض آزادی‌های فرهنگی	محدودیت‌های جوانان و معاشرت و ارتباط دختر و پسر
انتقاد از دخالت دین در حکومت	عدم تحمل منتقدان در حکومت مبتنی بر مذهب، سوءاستفاده نظام از اسلام در راستای مقاصد سیاسی خود، نابودکننده‌ترین نظام تاریخ بشریت بودن حکومت مذهب
جنگ‌طلبی ایران در منطقه خاورمیانه	استعمارگری و سلطه ایران در کشورهای منطقه از جمله عراق و سوریه، تلاش ایران برای تنش با سعودی

مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه
هجمه به نهادهای نظامی و اختلاف افکنی بین سپاه و ارتش	استفاده نهادهای امنیتی نظام از شگردهای غیراخلاقی، تبعیض بین سپاه و ارتش در حاکمیت
انزوای جهانی ایران و مشکلات سیاست خارجی	از بین رفتن اعتبار گذرنامه ایرانی، عدم مبادله بانک‌های جهانی با ایران
به حاشیه رفتن شایسته‌سالاری در جمهوری اسلامی	بی‌توجهی به استفاده از نخبگان در اداره کشور
مهاجرت و فرار مردم از ایران پس از انقلاب	مهاجرت و خروج غیرقانونی و قاچاقی هنرمندان از ایران به خاطر مشکلات فعالیت و ترس از جان،
دروغین بودن و عدم تحقق شعارهای انقلاب	عدم تحقق و غیرواقعی بودن شعارهای آزادی، استقلال، برابری، نه شرقی نه غربی، دروغین بودن شعار انقلاب برای پابرهنگها و مردم
قطعیت سرنگونی نظام	قطعیت سقوط رژیم‌های تمامیت‌گرا و ضد مدرنیته، امیدواری نسبت به سقوط دیکتاتوری جمهوری اسلامی
ضرورت وحدت اپوزیسیون برای انقلاب مجدد	فروریختن دیکتاتورها در صورت عدم ترس مردم نسبت به آن‌ها، لزوم وحدت مردم و معترضان برای سقوط جمهوری اسلامی
اصلاح‌ناپذیری نظام و لزوم براندازی آن	عدم وجود اراده جدی برای اصلاح نظام و اصلاح‌ناپذیری به واسطه ماهیت آن، دعوت به مبارزه مدنی برای سرنگونی جمهوری اسلامی، امیدواری به بازگشت ایرانیان حاضر در غرب برای بازسازی ایران پس از سقوط نظام
لزوم مشارکت زنان، جوانان و جامعه مدنی برای آینده ایران	امیدواری به مشارکت جامعه مدنی و زنان برای رقم زدن آینده درخشان، پیش‌بینی نقش‌آفرینی زنان و جوانان در زمینه مبارزه برای نیل به دموکراسی در ایران

#### د) مضامین فراگیر

در سومین مرحله از فرآیند کدگذاری و تحلیل مضامین، پس از برگزیدن مضامین پایه و طبقه‌بندی آن‌ها در چهل مضمون سازمان دهنده، مضامین فراگیر با رویکرد استقرایی به چهار مضمون اصلی تبدیل شدند. مضامین فراگیر ذیل چهار دوره و مقوله کلی به دوران حکومت پهلوی دوم، دوران منتهی به انقلاب اسلامی، دوران استقرار نظام جمهوری اسلامی و ترسیم آینده ایران و جمهوری اسلامی تقسیم شدند.

#### جدول شماره ۵: جدول مضامین فراگیر

مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
ارائه چهره‌ای مردمی و متواضع از محمدرضا پهلوی	دوران حکومت پهلوی دوم
مشارکت و فعالیت اجتماعی مساعد زنان	
آزادی بیان رسانه‌ها و فعالان رسانه‌ای	
تطهیر مقامات سیاسی رژیم پهلوی	
آزادی مخالفان و مذهبی‌ها در دوره پهلوی	
رابطه مناسب پهلوی با مردم	

مضامین فراگیر	مضامین سازمان دهنده
	اصلاح پذیر بودن حکومت پهلوی (به انقلاب نیاز نبود)
	بزرگنمایی اقدامات، دستاوردها و سیاست‌های حکومت پهلوی
دوران منتهی به انقلاب اسلامی	خشن و قدرت طلب بودن انقلابیون
	ارائه چهره‌های منفی و اقتدارگرا از شخصیت امام خمینی <small>ره</small>
	ارائه روایت‌های دگرگون از عوامل سقوط حکومت پهلوی
	احساسی و غیرعقلانی جلوه دادن فضای جامعه
دوران استقرار نظام جمهوری اسلامی	پشیمانی انقلابیون از اقدامات گذشته خود
	تجددستیزی جمهوری اسلامی
	وجود جنبش‌های اعتراضی گسترده داخلی علیه جمهوری اسلامی
	نقض حقوق بشر و سرکوب منتقدان توسط نظام
	نقض حقوق اقلیت‌های دینی و قومیت‌ها
	نقض حقوق زنان
	تخریب مقامات جمهوری اسلامی
	جدایی مردم از نظام
	اثرات سوء انقلاب بر فرهنگ و هنر
	انتقاد به اصل ولایت فقیه با القای دموکراسی ستیزی و دیکتاتوری
	فساد سازمان یافته در نظام
	غارت و نابودی ایران توسط نظام
	ناکارآمدی نظام در حل مشکلات کشور
	نبود دموکراسی در نظام جمهوری اسلامی
	فراگیری آسیب‌های اجتماعی
	نقض آزادی رسانه‌ها
	نقض آزادی‌های فرهنگی
	انتقاد از دخالت دین از حکومت
	جنگ طلبی ایران در منطقه خاورمیانه
	هجمه به نهادهای نظامی و اختلاف افکنی بین سپاه و ارتش
	انزوای جهانی ایران و مشکلات سیاست خارجی
	عدم شایسته‌سالاری در جمهوری اسلامی
	مهاجرت و فرار مردم از ایران پس از انقلاب
دروغین بودن و عدم تحقق شعارهای انقلاب	
ترسیم آینده ایران و جمهوری اسلامی	قطعیت سرنگونی نظام
	ضرورت وحدت اپوزیسیون برای انقلاب مجدد
	اصلاح‌ناپذیری نظام و لزوم براندازی آن
	لزوم مشارکت زنان، جوانان و جامعه مدنی برای آینده ایران

## ۵. تحلیل یافته‌های پژوهش

نتایج حاصله از تحلیل مضمون چهل مصاحبه و گفتگوی انجام شده در رادیو فردا و بخش ویژه سایت این شبکه رادیویی را می‌توان در چهار مقطع زمانی ذیل دسته‌بندی ارائه کرد.

### ۱-۵. دوران حکومت پهلوی دوم

در تصویرسازی از اقدامات و سیاست‌های محمدرضا پهلوی و حکومت وی چند محور مورد تأکید قرار گرفته است. محور اول معرفی ویژگی‌های شخصی پهلوی دوم به مثابه شخصیتی در تعامل مستقیم با مردم با هدف تداعی چهره‌ای مردمی، متواضع و افتاده و در تلاش برای خدمت‌رسانی به عموم جامعه است. محور دوم توجه حکومت پهلوی به زنان به عنوان مؤثران اجتماعی و سیاسی از طریق فراهم آوردن امکان تحصیل و مشارکت آن‌ها در مناصب مدیریتی است. همچنین تأکید بر آزادی‌های فعالان رسانه‌ای و فرهنگی برای ابراز عقاید که به نوعی در قالب مفهوم وجود آزادی بیان در حکومت پهلوی بود، در این گفتگوها مورد اشاره قرار گرفته است.

### ۲-۵. دوران منتهی به انقلاب اسلامی

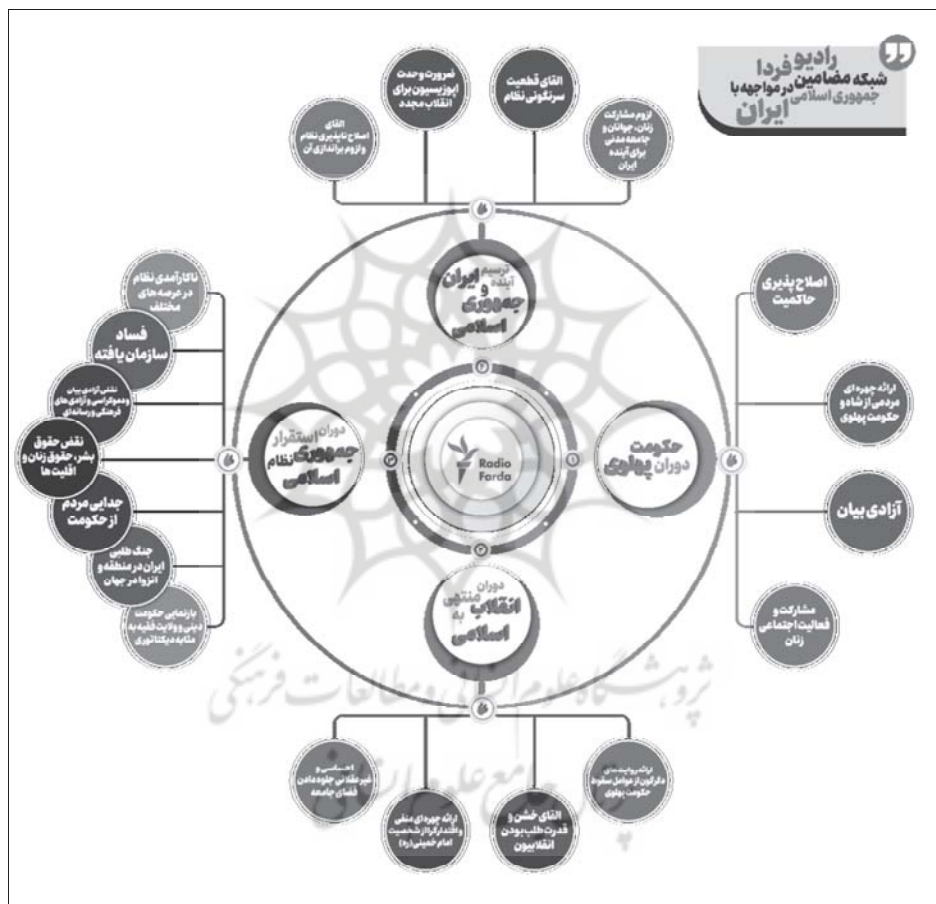
تحلیل مصاحبه‌های یادشده نشان می‌دهد که در بازنمایی سال‌های منتهی به وقوع انقلاب اسلامی، تلاش می‌شود تا غلبه فضایی خشونت‌آمیز و غیرعقلانی که موجب غلبه احساسات و تعصبات دینی بر عقلانیت مردم شده است تصویر شود. فضایی هیجانی که نهایتاً به شکل‌گیری انقلاب اسلامی منجر می‌شود. این امر با ارائه ایماژی نادرست از انقلابی‌ها و شخصیت محوری آن‌ها یعنی امام خمینی علیه السلام به عنوان بنیان‌گذار اصلی انقلاب تکمیل می‌شود. ایماژی که حاکی از وجود نوعی از سلطه‌طلبی و اقدامات خشونت‌آمیز در این شخصیت‌هاست. نتیجه کلی آنکه ضرورت تغییرات بنیادین و یا انقلاب در سال ۱۳۵۷ زیر سؤال می‌رود. پیشنهاد عمده مصاحبه‌شوندگان، نیاز حکومت پهلوی به برخی اصلاحات در رویه‌ها و روندها بوده و وقوع انقلاب و تحولات اساسی امری غیرعقلانی معرفی می‌شود.

### ۳-۵. دوران استقرار نظام جمهوری اسلامی

آسیب‌شناسی چهل سال حکومت جمهوری اسلامی پس از شکل‌گیری انقلاب اسلامی بخش دیگری از مرور تاریخ شفاهی ایران بود که در آن سیاه‌نمایی از اقدامات و سیاست‌های چهل‌ساله این دوره مورد اهتمام این مصاحبه‌ها بوده است. در این میان چهار محور «سرکوب مخالفان نظام»، «مسائل حقوق بشری»، «فساد نظام‌یافته در ایران» و «فروپاشی اقتصادی ملی» بیش از دیگر موضوعات مورد ادعا و

تحلیل گفتگوهای برنامه «چهل سال، چهل گفتگو» رادیو فردا در چهل سالگی انقلاب اسلامی □ ۱۹۳

برجسته‌سازی قرار گرفته است. اشاره به نقض حقوق زنان و نادیده گرفتن آن‌ها پس از انقلاب، القای سرکوب آزادی‌های اجتماعی، نقض آزادی بیان و بی‌تفاوتی به حقوق قومیت‌ها و اقلیت‌های دینی نیز از دیگر محورهای خاص تر مصاحبه‌ها بود. همچنین مقایسه وضعیت فرهنگ، هنر و سینما در دوره پهلوی با عصر انقلاب اسلامی نیز مورد توجه قرار گرفته بود. ارائه خوانش و قرائتی خاص وقایع و جریان‌های سیاسی مرتبط با برخی از مخالفان حضرت امام خمینی ره همچون مرحومین شریعتمداری، منتظری و قطب‌زاده نیز در کانون توجه این گفتگوها بود.



#### ۴-۵. ترسیم آینده ایران و جمهوری اسلامی

در نهایت تلاش اصلی عمده مصاحبه‌شوندگان ترسیم دورنما و چشم‌اندازی تیره برای ایران و مردم این مرزوبوم بود؛ القاء آینده‌ای همراه با تباهی و فنا برای آینده ایران در صورت تداوم حکومت جمهوری اسلامی، قطعی دانستن سرنگونی نظام در صورت وحدت و هماهنگی گروه‌های اپوزیسیون جمهوری

اسلامی برای ایجاد تغییرات سیاسی و براندازی نظام، در کنار اشاره به اصل اصلاح‌ناپذیری نظام جمهوری اسلامی، مهم‌ترین مؤلفه‌های حاکم بر آینده‌نگاری مصاحبه‌ها بوده‌اند.

## ۶. منابع و مأخذ

۱. الیاسی، محمدحسین، ۱۳۸۴، «عملیات روانی آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران تحلیل محتوایی رادیو فردا و رادیو صدای آمریکا»، *مجله مطالعات عملیات روانی*، ش ۹، ص ۴۶-۷.
۲. اوسولیون، تام، جان هارتلی، دانی ساندرز و جان فیسک، ۱۳۸۵، *مفاهیم کلیدی ارتباطات*، ترجمه میرحسین رئیس‌زاده، تهران، انتشارات فصل نو.
۳. زابلی‌زاده، اردشیر و حسینعلی افخمی، ۱۳۹۲، «استفاده از نظریه چارچوب‌بندی در تبیین اثرات اخبار (مفاهیم و پژوهش‌ها)»، *فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی*، سال بیستم، ش ۲، ص ۱۴۴-۱۲۱.
۴. سورین، ورنر و جیمز تانکارد، ۱۳۹۲، *نظریه‌های ارتباطات*، ترجمه علیرضا دهقان، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
۵. شکرخواه، یونس، ۱۳۸۹، *واژه‌نامه ارتباطات*، تهران، سروش.
۶. طباطبایی، سید محمد و احسان موحدیان، ۱۳۹۶، «تأثیر سایبر دیپلماسی آمریکا بر دیدگاه کاربران ایرانی فضای مجازی: (مورد مطالعه: سایت رادیو فردا)»، *مجله پژوهش‌های راهبردی سیاست*، دوره ۶، ش ۲۰، ص ۵۷-۸۸.
۷. عابدی جعفری، حسن، محمدسعید تسلیمی، ابوالحسن فقیهی و محمد شیخ‌زاده، ۱۳۹۰، «تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی»، *مجله اندیشه مدیریت راهبری*، سال پنجم، ش ۲، ص ۱۹۸-۱۵۱.
۸. لیندلف، تامس و برایان تیلور، ۱۳۹۲، *روش‌های تحقیق کیفی در علوم ارتباطات*، مترجم عبدالله گیویان، تهران، انتشارات همشهری.
۹. محمدپور، احمد، ۱۳۹۲، *روش تحقیق کیفی ضد روش*، ج ۲، تهران، انتشارات جامعه‌شناسان.
۱۰. مرتضوی، محمودرضا، ۱۳۸۴، *مباحثی در ارتباط جمعی*، تهران، انتشارات تانین.
۱۱. مهدی‌زاده، سید محمد، ۱۳۸۹، *نظریه‌های رسانه: اندیشه‌های رایج و دیدگاه‌های انتقادی*، تهران، انتشارات همشهری.
۱۲. مهدی‌زاده، محمد، ۱۳۸۷، *رسانه‌ها و بازنمایی*، تهران، دفتر مطالعات و توسعه رسانه‌ها.



تحلیل گفتگوهای برنامه «چهل سال، چهل گفتگو» رادیو فردا در چهل سالگی انقلاب اسلامی □ ۱۹۵

۱۳. هال، استوارت، ۱۳۹۳، *معنا، فرهنگ و زندگی اجتماعی*، ترجمه احمد گل محمدی، تهران، نشر نی.

۱۴. وبسایت اینترنتی «رادیو فردا» به آدرس <https://www.radiofarda.com>

15. BBG FOIA Office, 2017, Broadcasting Board of Governors (BBG) briefing materials related to the Presidential transition, retrieved, 2020/09/28, Available at: [https://www.governmentattic.org/24docs/BBGpresidentTransBriefMatls\\_2016\\_2017.pdf](https://www.governmentattic.org/24docs/BBGpresidentTransBriefMatls_2016_2017.pdf).

16. Goffman, E, 1974, *Frame Analysis: An Essay on the organization of Experience*, With a foreword by Benet m. Berger. Boston, Northeastern University press.

17. Kenneth R. Weinstein, 2018, BBG Is Doing Its Job, Aiding Iranian Protests, retrieved, wall street journal, 2020/09/25, Available at: [https://www.wsj.com/articles/bbg\\_is\\_doing\\_its\\_job\\_aiding\\_iranian\\_protests\\_1516746754](https://www.wsj.com/articles/bbg_is_doing_its_job_aiding_iranian_protests_1516746754).

18. Radio Free Europe / Radio Liberty. RFE / RL's Iranian Service, retrieved, 2020/09/30, Available at: [https://pressroom.rferl.org/rferl\\_iranian\\_service\\_radio\\_farda](https://pressroom.rferl.org/rferl_iranian_service_radio_farda).

19. Radio Free Europe / Radio Liberty. RFE / RL's mission Statement, retrieved, 2020/09/30, Available at: [https://pressroom.rferl.org/mission\\_statement\\_principles\\_of\\_ethical\\_journalism](https://pressroom.rferl.org/mission_statement_principles_of_ethical_journalism).





پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی  
پرتال جامع علوم انسانی